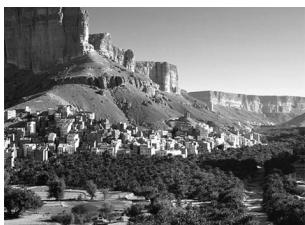

К. В. Мезенцев

Ємен, Єменська Республіка

ЄМЕН, Єменська Республіка (Al-Yaman, Al-Jumhūriyyah al-Yamaniyyah) – держава на південному заході Азії, на Аравійському півострові. На Півночі та Північному Заході межує із Саудівською Аравією, на Сході – з Оманом. На Заході омивається Червоним морем (Бабель-Мандебська протока відокремлює Ємен від Африки), на Півдні – Аденською затокою. До складу Ємену входять бл. 120 островів, найбільші з яких – Сокотра, Перим, Камаран. Площа 528 тис. км². За даними 2007, населення 28,06 млн осіб: араби – 93 %, індійці, пакистанці, сомалійці, ефіопи; особлива субетнічна група – сокотрійці (жителі острова Сокотра); природний приріст населення становив 3,1 % (при фертильності 6,5 дитини на жінку); міське населення – 26 %. Віросповідання: мусульмани (суніти-шафіїти, шиїти-зейдити, шиїти-ісмаїліти). Державна мова – арабська (існує декілька єменських діалектів). Столиця – Сана (1,7 млн осіб станом на 2007).

Адміністративний поділ: 20 мухафаз та столична територія. Найбільші міста: Аден (589 тис. осіб), Таїз (467 тис.), Ходейда (410 тис.), Ібб (213 тис.). Грошова одиниця – єменський ріал. Державний устрій – президентська республіка. Глава держави – президент. Законодавчий орган – Національні збори, що складаються з 2-х палат: Консультативної ради та Палати представників. У країні існують декілька сотень племен та племінних конфедерацій, очолюваних шейхами. Ємен – член ООН, Ліги арабських держав.

Перша держава на території сучасного Ємену – Маїн (2 тис. до н. е.), що згодом була завойована державою Саба. У 1 ст. н. е. Саба ввійшла до складу держави Хім'яр, яка до поч. 4 ст. підкорила всю територію сучасної країни. Держава Хім'яр зазнавала вторгнень з боку держави Аксум (на території сучасної Ефіопії). У 6 ст. Хім'яр розпався, а Аксум поступився територією сучасного Ємену перським правителям династії Сасанідів. Від 7 ст. територія Ємену входила до складу Арабського халіфату. У 9 ст. місцеві династії правителів фактично отримали незалежність. На Півдні сформувалася держава шиїтів-зейдитів на чолі з імамом,

а на Півночі господарювали суніти, переважно шафіїтського напрямку. В 11 ст. майже вся територія Ємену була об'єднана під владою шиїтів-ісмаїлітів. Протягом 12–15 ст. неодноразово змінювалися правлячі династії, а на межі 15–16 ст. створено єдину державу під владою тахіридів. У 16 ст. окремі землі захоплювали Португалія, Єгипет, Османська імперія. 1633 створено державу Зейдит, що поширила свій вплив на більшу частину Півночі та Півдня країни. У результаті міжусобної боротьби до поч. 18 ст. утворено низку невеликих незалежних еміратів та султанатів, а держава Зейдит визнала себе васалом єгипетського паші. Від 1839 – колонія Великої Британії. 1872 північну частину країни разом із Санєю захопила Османська імперія, зберігаючи свою владу до 1918 (у 1911 визнала повну автономію Північного Ємену на чолі з імамом). Від 1918 Північний Ємен – монархія на чолі з імамом шиїтів-зейдитів. 1962 у результаті військового перевороту в Сані проголошено Єменську Арабську Республіку (ЄАР), однак громадянська війна між новою владою та прибічниками монархії тривала до 1970. Південний Ємен залишався під владою Великої Британії до 1967, коли проголошено Народну Республіку Південного Ємену, а всі південноєменські державні утворення ліквідовано. 1970 країну перейменовано на Народну Демократичну Республіку Ємену (НДРЄ). Відносини між 2-ма єменськими державами були напруженими до 1989, мали місце збройні зіткнення на кордоні (1967–72, 1979). У 1986 розпочалася громадянська війна в НДРЄ.

1990 відбулося об'єднання ЄАР та НДРЄ, і створено сучасну державу (щоправда, у 1994 колишні лідери НДРЄ робили невдалу спробу відновити незалежність Демократичної Республіки Ємену). До 2010 у країні тривало збройне протистояння між урядовими військами та шиїтськими ополченцями – прихильниками імама Абдель Малека аль-Хоусі (хусити), який прагнув відновити в країні шиїтський імамат. У 2011–12 в країні відбулася революція (арабська весна), спровокувавши відновлення протистояння між урядовими військами та шиїтськими бунтівниками. У 2015 хусити скинули владу. З метою її відновлення й наведення конституційного ладу у військовий конфлікт втрутилася коаліція арабських країн на чолі з Саудівською Аравією (антихуситська коаліція). На поч. 2024 до протистояння з шиїтськими заколотниками долучилися збройні сили США та Великої Британії, завдавши ракетних ударів у зв'язку зі зростанням їхньої агресії на тлі спалаху війни в Ізраїлі у 2023.

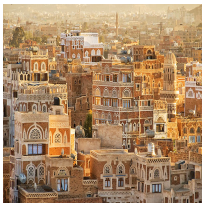
Корисні копалини: нафта та природний газ (0,3 % світових запасів), поліметалеві руди, мідь, свинець, нікель, золото, залізна руда, вугілля, мармур, базальт, граніт, вапняк, глина, гіпс. Ємен. гори (Джебель) простягаються з Півдня на Північ, найвища точка – гора Ен-Набі-Шаїб (3760 м). Більша частина території розташована на гірському плато, яке на Півночі та Сході переходить у рівнинну пустелю Руб-аль-Халі. Клімат тропічний. Середня температура червня +27 °С, січня – +14 °С. Влітку бувають піщані та пилові бурі. Більша частина країни не має рослинного покриву. З дерев переважають акація, тамарикс, мангрове дерево, в оазах – фінікова пальма. Є дерева, з яких виробляють ароматичні олії та смоли (ладан, мірру). У пустелях – чагарники і трави (верблюжа колючка, саксаул тощо). Фауна: газелі, онагри,

лисиці, гієни, шакали, вовки, мавпи, змії, хамелеони та ін. Багато птахів (коршаки, яструби, пелікани, фламінго та ін.). У прибережних водах – численні види промислових риб, ракоподібні, різні види акул, морські черепахи, скати.

За даними 2009, ВВП становить 21,24 млрд дол. США, у розрахунку на одну особу – 757 дол. США. Високий рівень безробіття (30 %). Одна з найбідніших арабських країн, а після 2015 стан погіршився вкрай. Видобувають нафту (від 1980-х рр. постійно зростають обсяги), руди кольорових металів (мідь, свинець, золото), сіль, будівельні матеріали. Найбільш розвиненими є такі галузі промисловості, як нафтопереробна, цементна, харч., легка (бавовняна, шкіряна). Поширене ремісництво. Вирощують бавовну, каву, фініки, манго, папаю, сорго, пшеницю, ячмінь та овочі. Розводять овець, кіз, велику рогату худобу, верблюдів. Розвинене рибальство. Експортує нафту та нафтопродукти, бавовну, каву, фрукти, худобу, шкіру, рибу; гол. торг. партнери: Китай, Індія, Таїланд, Південна Корея, США. Імпортує машини й устаткування, зерно, цукор, товари широкого вжитку, хімічну продукцію; головні торгові партнери: ОАЕ, Саудівська Аравія, США, Франція, Китай. Численні пам'ятки архітектури, кам'яні поселення-фортеці на схилах гір, прикрашені місцевими орнаментами, велика кількість мечетей, пляжі. У Сані – республіканський палац (колишній палац імама), мечеть з мінаретом Аль-Джама аль-Кабір (670-і рр., розширена у 8–12 ст.), цитадель Каср-ель-Сіла; в Адені – Старе місто (Кратер), палац султана Лахеджа, Аден. резервуари, цитадель Сейра; у Шибамі – «глиняні хмарочоси» (9–16 ст.); у Таїзі – фортеця Ель-Кехіра, палац імама Ахмеда.

Ємен визнав незалежність України 5 січня 1992, дипломатичні відносини між країнами встановлено 21 квітня 1992.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Южная Аравия. Памятники древней истории и культуры. С.-Петербург, 1994. Вып. 2, ч. 1;
2. Густерин П. В. Йеменская Республика и ее города: Справоч. Москва, 2006.

Бібліографічний опис:

Ємен, Єменська Республіка / К. В. Мезенцев // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19846>. – Останнє поновлення : 2024.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).